№ 166 ՇԱԲԱԹ, 31 ՅՈՒԼԻՍԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱԲԱԹ, 31 ՅՈՒԼԻՍԻ № 166

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատողին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ
Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:
ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խընդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:
Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Համասփիւռ, Գէորգ, Նայլու, Մարտիրոս և Վարսենիկ ԳԷՈՐԳԵԱՆՑՆԵՐԸ իրանց զաւակներով խորին կսկիծով յայտնում են իրանց ազգականներին ու ծանօթներին՝ առաջին երկուսը իրանց թանգագին դստեր, երկրորդն իր անմոռանալի թոռան, չորրորդն իր սիրելի եղբօր-դստեր, իսկ հինգերորդն իր տագեր-դստեր՝

ԱՐԱՔՍԻԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆՑԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ յուլիսի 29-ին: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, ուրբաթ, յուլիսի 31-ին, առաւօտեան ժամը 1-ին բնակարանից (Սապեօրնայա փող. № 37) դէպի Զրկինեանց եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 505. 1—1

ԿՈՉ

Անակնկալ վիթխարի Նոր աղէտը, մօտ 150,000 նոր հայ փախստականների հոսանքը Հայաստանից հրամայողական պահանջ է դնում ամբողջ ռուսահայութեան վրա՝ անմիջական և արագ օգնութեան ձեռք կարկառելու աղէտահար եղբայրներին և քոյրերին:

Այսօր այդ 150,000 հայ փախստականները—ծեր և երեխայ, կին և աղջիկ—անօթի, մերկ, հիւանդ, ամարային այս շոգերին շարժվում են դէպի Էջմիածին և նրա շրջակայքը, ուր նրանց պէտք է տեղաւորել, սնունդ ու հագուստ տալ, խնամել, պատսպարել՝ մինչև որ հայութեան Աստուածը այցելութեան գայ նրանց և վերջ տայ նրանց տանջանքներին ու տառապանքներին..

Թէ Էջմիածնի Գլխաւոր Կարգադրիչ Յանձնաժողովը, թէ Հայ Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը և թէ միացած կազմակերպութիւնները աշխատում են ամեն կերպ օգնութիւն ցոյց տալ թշուառ փախստականներին:

Նպաստամատոյց Ընկերութեան գործակալները ներկայումս գտնվում են Իգդիրում և Էջմիածնում, և նրանց կարգադրված է աջակցելով փախստականներին՝ օգնել գործի ընդհանուր լիազոր Խորէն եպիսկոպոսին՝ փախստականներին տեղաւորելու գործողութիւններում, բանալ ճաշարաններ որոշ շրջաններում և խնամել փախստականներին: Սակայն օրավհետև կարօտեալների թիւը տասնեակ և նոյնիսկ հարիւր հազարների է հասնում, իսկ Նպաստամատոյցի միջոցները շատ սուղ են այդպիսի անհուն կարիքին իր ույժերի չափով բաւարարութիւն տալու համար, ուստի Ընկերութեանս վարչութիւնը կոչ է անում բովանդակ հայութեանը՝ համազգային փորձութեան այս դառն օրերում արձագանք տալ և փութալ իրանց նուէրներով մեղմել տարագիր փախստականների սոսկալի վիճակը:

Մեր ժամանակաւոր խնամքի մէջ, մեր քրիստոնէական ու եղբայրական պարտականութեան կատարման մէջ թող վառ մնայ ճակատագրից հալածված թիւրքահայ-փախստականների այն յոյսը, թէ Նախախնամութեան կամքով կը բացվի և իրանց արշալոյսը և նրանք վերստին կը դիմեն դէպի իրանց մայր երկիրը՝ նոր շինարար կեանք ստեղծելու իրանց սիրասուն հողի այժմեան աւերակների վրա...

Նպաստամատոյց Ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է նուէրները ուղարկել այս հասցէով. Ред. газ. «Мшакъ», Նպաստամատոյցին յանձնելու համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(օ. մ.) առ. 493. 5—3

«ՄՇԱԿԻ» ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ կազմած
ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ
փոքրադիր: Հատը 5 կոպէկ: Ճանապարհածախքով հատը 8 կ.: Գումարով գնողներին զեղչ

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Ռտիշչեվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.
Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով:
Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.:
Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Յարութիւնեան
Ն. Ն. Վեսելօվզօրով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Գ. Շահպարոնեանց
(չ. ու կ.) առ 970. 100—70

Բեռլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւն. Լեառանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի. Բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՕՏՕՐԱԿՍՈՎ: Թոքերի և սրտի, նաև ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորված ՌԵՆՏԳԷՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ: Ամեն օր. 9—1 ժամ. ցեր. և 5—7 ժամ. երեկոյեան: ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻՆ առ. ժ. 9—10 ՁՐԻ: Бебутовская, 23. тел. 7—29. առ. (ա. օ.) 504. 100—2

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
29 յուլիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական: Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Յուլիսի 27-ին շարունակվում էին կռիւները: Օլթիի ուղղութեամբ շրջաններից մէկում թիւրքական հինգ բոտա, չորս հրետանների գնդակածգութեամբ պաշտպանվելով, սկսեցին խմբվել գետի հովտում, բայց մեր հրետանին, հարկադրելով լռել թիւրքական թնդանօթներին, կենտրոնացրեց իր կրակը թիւրքական հետևակ զօրքերի վրա, իսկ երբ մեր կողմից մասնակցել սկսեց նաև հրացանաձիգների մի բոտա, թիւրքերը շփոթութեան մէջ ընկան ու խուճապով սկըսեցին փախչել: Նրանց ճանապարհը կտրելու ուղարկվեց որսորդական գընդից մի խումբ, բաղկացած՝ 15 հոգուց, ունտէր-օֆիցէր Զօլօյդի հրամանատարութեամբ: Այդ խումբը սուինային կռւով գրոհ տուաւ մօտ հարիւր հոգուց բաղկացած թիւրքական զօրամասի վրա, սուինախողխող արեց 31 ասկեր, 28 ասկեր գերի վերցրեց, և թիւս որոց 2 ունտէր-օֆիցէրներ: Մնացեալ թիւրքերը փախուստի դիմեցին: Թիւրքերի մասնակի փորձերը յարձակում գործելու Օլթիի ուղղութեամբ և Բասէնի հովտում՝ ամենուրեք ետ են մղված:

Մերգեմիրի լեռնալանջը գրաւելիս՝ մեր ձեռքն ընկաւ թիւրքական 3 գնդակացիր և գերիներ, որոնց թիւը պարզվում է: Գերիների թւումն են երկու գնդերի հրամանատարները:

Եփրատի ուղղութեամբ թիւրքերին հալածելը շարունակվում է դեռ. վերջին օրերս մեր զօրասիւներից մէկը գերի վերցրեց 19 օֆիցէր և 1170 ասկեր. նոյնպէս գերի է վերցված 200-ից աւելի սայլեր, նրանց թւում պիրօկսիլինով ու շանցէվի գործիքներով լի սայլեր, զէնքեր, փամփուշտներ ու վրաններ: Գիւղերում՝ նահանջող թըշնամին ձգել է բազմաթիւ վիրաւոր ասկէրներ, իսկ ճանապարհին մեր զօրքերը գտնում են անհագին քանակութեամբ թնդանօթային փամփուշտներ:

Թիւրքերի արած փորձը՝ Խարչամվէկ գիւղի մօտից անցնելու Եփրատի աջ ափը՝ աջողութիւն չունեցաւ:

ԴԻՀԱՐ-ՇԷՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սկիզբէն գրած ենք, թէ եթէ Դարդանէլն ու Կ. Պօլիսը Թիւրքիոյ ույժին գլուխը կը կազմեն, Դհարն ու Էրզրումն ալ անոր ներարգային դրութիւնը:

Ահա՝ երկու օր առաջ պաշտօնական հեռագիրը նորէն աւետեց ռուս անվեհեր բանակին հոյակապ յառաջխաղացումը՝ Դհար-Շէրեանի ուղղութեամբ, և թշնամիին անճոռնի զգետնումը անգամ մըն ալ ուրախացուց մեզ:

Փառք յաղթող բանակին:

Ալաշկերտ-Դուտախ շրջանի ապահովութիւնը կրկին վերահաստատուեցաւ, և մանաւանդ խոշոր քայլ մը առնուեցաւ նորէն դէպի Էրզրում:

Ի հարկէ հեռագիրը իր պաշտօնական տօնով կը գծէ կանցնի լուրերը: Սակայն երբ նկատի ունենանք, թէ Թիւրքիոյ համար ի՛նչ ըսել է Դհարէն մինչև Դէվէ-Բոյնու (Էրզրում) երկարող ճանապարհին պահպանումը, ուր աշունէն ի վեր ջղագրգիռ մըղումով կուգան կը ջարդուին յամառ քիւրտերն ու ասկէրները, այն ատեն որոշ կերպով երևան կուգայ հեռագրին մէջ յիշուած՝ «Յուլիս 26-ի երեկոյեան մենք տիրեցինք Մերգեմիրի երկկարգ լեռնաշղթան. քիւրդերը քանիցս հակայարձակման դիմեցին, բայց ետ տապալվեցին» լուրին բարձր՝ խակական կարևորութիւնը:

Թիւրքաց Հայաստանի իսկական փրկութեան դուռն եղող՝ Էրզրումի բերդերը քանդելու համար ռուս բանակին այնքան ծանր հրանօթները հարկ է որ առաջ սուրան: Եւ ատոր միակ ճանապարհն այն է ահա, որուն վրայ իյնող թիւրք դիակները *) խիճերու թիւին չափ եղան, ու նորէն կուգան, և թնդանօթը կը գործէ...:

Հաչակաւոր ճանապարհը—ձախէն Շէրեանի, իսկ աջէն Զիվինի կողմէն երկարող լեռնաշղթաները ապաստանող թիւրք բանակն է, որ զայն պահպանել կուզէ: Ով որ Շէրեանի, Խնուսի և Էրզրումի միջև ինկած լեռնակուտակ տարածութիւնը դիտած է, շատ դիւրութեամբ կրնայ մակաբերել, թէ Թիւրքիա ի՛նչ գնով յանձն առած է նոյն դժախային վայրերէն ազմամթերք, գոյք և զօրք փոխադրել: Եւ ահա այդ բոլորն ապարդիւն կելնեն նորէն ու ռուս քաջարի բանակին պրոհին կը զոհուին, ինչպէս կաւետէ այս օրերս հեռագիրը:

Աշունէն ի վեր նոյն ճանապարհին երկայնքին վրայ տեղի ունեցած պանծալի յաղթանակներուն պէս՝ և շատ աւելի կը հրճուեցնէ մեզ գաղթականներուս այս վերջին յաղթանակը:

Լիաթոք և ջերմեռանդ սրտով կը մաղթենք՝ յառաջ, աւելի յառաջ: Ա՜խ, շատ յառաջ...:

Փառք ռուսական բանակին:

Գաղթական

*) Այս օրերը նոյն կողմերէն հասնող հայ զինուոր մը կը պատմէ, որ աշունէն իյնող դիակները նոյն իսկ անթաղ կը մնան:

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
30 յուլիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական: Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Ռիգայի ճանապարհների վրա յուլիսի 27-ի երեկոյեան մեր զօրքերը աջողութեամբ ետ մղեցին թշնամու յարձակումները Էկաու գետի մօտ: Եակօբշտադի ուղղութեամբ մենք ետ շպրտեցինք գերմանացիներին Շէնբերգի շրջանից, իսկ Դվինսկից դէպի Դոնեվէժ ուղղութիւններում շարունակում ենք նեղել նահանջող թշնամուն, ըստ որում տեղ-տեղ նրա յամառօրէն դիմադրող մասերին հարկ է լինում դուրս քշել սուիններով: 28-ի գիշերը Կօվնօյի մօտ գերմանացիները նորից յամառ ռմբակոծեցին մեր արևմտեան ամրութիւնները, վերսկսելով իրանց յարձակումը հետևեալ օրը: Բերդապահ զօրքի հակայարձակումներով գրեթէ միանգամայն ոչնչացված են գերմանական 3 բատալիօն. մենք վերցրել ենք մօտ 100 գերի և գնդակացիրներ: Օստրօլէնկի, Ռօժան և Պուլտուսկա ուղղութիւններում գերմանացիների յամառ առաջխաղացումը շարունակվում է: Մեր զօրքերը, չը նայած կորուստներին և անընդհատ կռիւներին ուժեղացող թըշնամու հետ, նրան ցոյց են տալիս եռանդուն դիմադրութիւն ողջ ռազմաճակատի երկարութեամբ, Նարեվից մինչև Բուգ: Նովօգէօրգիեվսկի մօտ գերմանացիների ձեռնարկած յարձակումը կանգնեցվեց մեր արտիլէրիայի կրակով: Միջին Վիսլայի ճանապարհների վրա ընդհարումներ են պահակախմբերի միջև: Վպերժից դէպի Լուկօվօ և Վլօդավ ընկնող ճանապարհների վրա յուլիսի 28-ին մեր զօրքերը ետ մղեցին թշնամու յարձակումները, որի ժամանակ Խօլմից յարձակվող գերմանացիները շպրտվեցին Ուխերկ գետի կողմը: Վլադիմիր-Վօլինսկի շրջանում մեր հեծելազօրքը նեղեց թըշնամուն: Դնէստրում կռիւ է, որ սկսվել էր յուլիսի 26-ին Ստրիպի գետի ակունքի շրջանում, շարունակվեց ամբողջ հետևեալ օրը, որի ժամանակ աւստրիացիք նորից սկսեցին գործ ածել պայթուցիկ գնդակներ: Երեկոյեան դէմ նրանց յարձակումները կանգնեցվեցին:

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
30 յուլիսի

ՊԱՐԻԶ.—Յուլիսի 28-ի երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Զեկուցումները յայտնում են, որ արտիլէրիական կռիւներ են Արտուայում, Էն գետի հովտում և Արգօնեան ու Ապրէմօնեան անտառների եզերքներում: Զորս աէրօպլան, որ մասնակցում էին Սաարբրիւկէնի ռմբակոծութեան, ետ չը վերադարձան մեր գծերը: Յայտնում են, որ նրանցից մէկը իջել է շվէյցարական հողի վրա:

ԼՕՆԴՕՆ.— Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ գերմանական դիրիժաբլների մի խումբ անցած գիշերը յարձակում գործեց Անգլիայի արևելեան ափի վրա և բռնկեցուցիչ ռումբերով մի քանի տեղ հրդեհներ առաջացրեց, որ շուտով հանգցվեց: Սպանվեցին 1 մարդ, 8 կին և 4 երեխայ, վիրաւորվեցին 4 մարդ, 8 կին, 2 երեխայ: «Ցեպպելիններից» մէկը խիստ վնասվեց կրակով և այսօր առաւօտեան տարվեց Օստէնդէ: «Ցեպպելինը» այստեղ ենթարկվեց Դիւնկերկից եկած աէրօպլանի յարձակման և վերջնականապէս ոչնչացվեց առաջացած պայթումից:

Ծովակալութիւնը հաղորդում է, որ անգլիական հակաականակիր «Լինսկը» Հիւսիսային ծովում ականի դիպչելով ջրասուզվել է. ազատվել են 4 օֆիցէր և 22 նաւաստի:

ՊԱՐԻԶ.—Ցերեկվայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Արտուայում եղան արտիլէրիական եռուն հրաձգութիւններ գիշերվայ ընթացքում, Սուշէի շուրջը գերմանացիների յարձակումը ետ մղվեց: Արգօններում թշնամին

կատաղօրէն ամրակածեց մեր դիրքերը, Իւէյնի ճանապարհից դէպի արևելք։ Միւս զօրամասում գիշերը անցաւ հանգիստ։

ԼՈՆԴՈՆ.—Ֆելդմարշալ Ֆրենչը հաղորդում է.

Յուլիսի 19-ից երկու կողմերի հրետանիները ակտիվ գործունէութիւն էին ցոյց տալիս Իպրից հիւսիս և արևելք. աջողութիւնը մեր կողմն էր։ Այսօր առաւօտեան մենք, մեր ու ֆրանսիական թնդանօթների կրակի օգնութեամբ, գրաւ տուինք Գօօժի մօտ յուլիսի 17-ին մեզանից խլված խրամատների վրա, և կրկին ետ խլեցինք ու ապա առաջացանք դէպի հիւսիս ու արևմուտք 1200 եարդ։ Մենք գերեցինք 3 օֆիցեր, 124 զինուոր և խլեցինք երկու գնդացիր։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
30 յուլիսի

ՀՌՈՄ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Ընդհանուր դրութիւնը անփոփոխ է։ Սակայն մեր արտիլէրիան թշնամուն պատճառեց խոշոր վնաս Լիվինալոնգի մօտ։ Կարսօյում մենք թեթևութեամբ ետ մղեցինք թշնամու գիշերային փոքրիկ յարձակումները, որ արվում էր մեր հողային աշխատանքները խանգարելու նպատակով»։

ԱՒՍՏՐՕ-ՉԵՐՆՕԳՕՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
30 յուլիսի

ՑԵՏԻՆԻԷ.— Չեռնօգօրական «Գրես-Բիւրօն» հաղորդում է, որ յուլիսի 27-ին Գօրաժօ և Գանցօ ռազմաճակատում տեղի ունեցան արտիլէրիական և հրացանային կռիւներ, թշնամին ետ մղվեց, կրելով նշանաւոր կորուստներ։

ՑԵՏԻՆԻԷ.—Եւրոպական մեծ պատերազմի տարեդարձին ժամուլը ասում է, որ Եւրոպայի կենտրոնական պետութիւններին երբէք չի աջողվի ուրախանալ։ Չեռնօգօրիան համոզված է դրանում, չը նայած որ գրաւված է Պերեմիշլը, Լվօվը և նոյնիսկ թշնամին գրաւել է Վարշաւան։ Չեռնօգօրիան հաստատ և արիաբար պէտք է դէմ կենայ մինչև վերջը դաշնակիցների հետ միասին, անսասան հաւատով, որ Գերմանիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի բաղդը արդէն վճռված է և մօտ է արդարութեան և ազատութեան յաղթանակը։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
29 յուլիսի

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Մինիստրների խորհուրդը հաստատեց նոր փոխառութիւն 200 միլիոն ֆրանկ։

Ֆրանսիական նախկին մինիստր Կրիւպլին ժամանեց այստեղ և այցելութիւն տուեց Բրատիանուին և արտաքին գործերի մինիստր Պօրումբարուին։ Ռուսական դեսպան Պօկլէվսկի-Կօզէլը ի պատիւ նրան նախաճաշ տուեց։ Սերբիայեան Կրիւպլին ուղևորվում է Պետրօգրադ։

ՍԱՄԱՐԱ.— Հանգուցեալ Կօլերեան առաջին օրը առևտրականների շրջանում տուել է յօգուտ զինուորա-արդիւնաբերական կոմիտէտի 6000 րուբլի։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Սօցիալիստների պարագլուխ Բրանտինգը Սունդսվալում 5-հազարանոց բազմութեան առաջ իր արտասանած ճառում շօշափեց ի միջի այլոց պատերազմին մասնակցելու կուսակցութիւնների գործունէութիւնը։ Նա յայտնեց, որ ակտիվիստները ծանր սխալ են գործում, աշխատելով ներքաշել Շվէդիան համաշխարհային պատերազմի մէջ։

ԼՈՆԴՈՆ.— «Մօրնինգ Պօստ», «Դէյլի Մէյլ» և «Վեստմինիստեր Գազէթ» լրագիրները առաջնորդողներում խօսում են արտասահմանեան լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւնների առիթով հաշտութեան պայմանների մասին, որ առաջարկել է Գերմանիան Ռուսաստանին։ Ռուսաստանի պատասխանը այն է,—ասում են լրագիրները,—ինչ որ կարող էին սպասել դաշնակիցները՝ միացած զոհերով և անընկճելի վճռականութեամբ հաշտութիւն կնքել միայն յաղթութիւնից յետոյ, որը յանուն ապագայ սերնդի Եւրոպան կազատի պատերազմի սարսափներից և գերմանական ազդեցութիւնից։

ՍՕՖԻԱ.—Ֆաղօսլավօվը երէկ ընդունեց գերմանական և աւստրիական դեսպաններին, այնուհետև ինքը ընդունվեց Ֆէրդինանդի կողմից։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
30 յուլիսի

ՕԴԵՍՍԱ.— Տեղական յունական գաղութը Վենիզելոսին, յունական պարլամենտի առաջիկայ բացման առիթով, ուղարկել է ողջոյնի հեռագիր, որի մէջ ասում է. «Մենք հաւատում ենք, որ Յունաստանը նորից կստանայ իր հին ղեկավարին, կը գրաւի առաջին տեղը երրեակ համաձայնութեան կողմը և նրա հետ միասին պիտի պաշտպանի կուլտուրայի և արդարութեան սկզբունքները»։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Յուլիսի 29-ի ցերեկ. ժամը $2^1/_2$-ին մեծ հրդեհ սկսվեց Ֆինլանդական երկաթուղու Պետրօգրադ կայարանի տպարանքային մասում։ Այրվեց ապրանքների պահեստը և մօտ 50—80 ապրանքատար վագոն։ Վնասները 2—3 միլիոն է։ Հրդեհի պատճառները պարզված չեն։ Քննութիւն է կատարվում։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ «Ут. Р.» հաղորդում է, որ կամուրջները պայթեցնելու ժամանակ Վարշավայում քանդվել է լեհական թագաւոր Սիգիզմունդի արձանը։

◆ Սերբիան համաձայնել է անել զոհաբերութիւններ և խնդրելու է պետութիւններին որոշել, թէ ինչ կոմպենսացիաներ են տալու իրան այդ զոհաբերութիւնների համար Աւստրիայի հաշւին։

◆ Վարշավայի ռուսում. շրջանի հոգաբարձուի առեւլով, Վարշավայի համալսարանի գրադարանը մնացել է տեղում։

◆ Բեռլինի թերթերը գանգատվում են, որ Պրիվիսլեան շրջանում հացաբոյսերը և խոտը արմատից կրակված են, ըստ երևոյթին գաղթած բնակիչների ձեռքով։

◆ «Н. Вр.»-ն տպել է մի դիպլոմատի կարծիք, թէ Սերբիան ստանալով Բոսնիան և Հերցեգովինան և որոշ կոմպենսացիաներ Ադրիատիկում՝ կարող է անվնաս կերպով վերականգնել 1912 թ. Բուլգարիայի հետ ունեցած պայմանագիրը։

◆ Մայրաքաղաքի թերթերին հաղորդում են, որ Օրշովան սերբերի կողմից ռմբակոծվելու ժամանակ սպանված է աւստրիական գեներալ Կլինգսպօրը։

◆ Յունական Մակեդոնիայի քաղաքներից շատերում տեղի են ունեցել միտինգներ։ Բողոքաւորները փորել են շիրիմները ու հանել Մակեդոնիայի գրաւման ժամանակ սպանվածների գանգերը և ցցի հանելով և սև դրօշակներ պարզելով թափօր կազմել։

◆ „Рѣчь"-ը գրում է. «Հեղինակաւոր ռազմագէտների կարծիքով, հակառակորդը ոչինչ չի ձեռնարկի Վիլնայի կողմը, մինչև որ չը պարզվեն Դվինսկի և Կովնօյի դէմ ուղղված շարժման հետևանքները»։

◆ Գերմանիայից գերութիւնից վերադարձած ֆրանսիացի մի բժիշկ հաստատում է այն լուրը, թէ ռուսական գերիները Գերմանիայում մեռնում են մեծ քանակութեամբ սննդի պակասութեան շնորհիւ։ Մեքլենբուրգում, ուր գտնվում են 7000 հոգի, միջին թւով օրական մեռնում են 60 հոգի քաղցից։

◆ «Н. В.» հաղորդում է, որ Գերմանիան ձգտելով անջատ հաշտութեան՝ Ռուսաստանին տալիս է Գալիցիան և Դարդանէլը, իսկ իրան է վերցնում Եգիպտոսը և ազատութիւնը՝ հաշիւ տեսնելու Անգլիայի և Ֆրանսիայի հետ։

◆ Գերմանացիները Վարշավայում արգելել են փողոցային շարժումը երեկ. ժամը 9-ից մինչև առաւօտ. 5-ը։

◆ Զինուորական մինիստր Պօլիվանօվը յայտնել է. «Զեմ կասկածում, որ մեր բանակը գնում է դէպի յաղթութիւն, որովհետև նրա թիկունքին կանգնած է հասարակութեան անխորտակելի պատնէշը»։

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

Փարիզ, 20 յուլիս

Յունիս 27 և 28 շաբաթ ու կիրակի օրերը, Էքօլ-դէ-Հօթ-զ-Էթիւդ Սօսիալի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ «Ազգութեանց կենդրոնատեղւոյն» (Office les Nationalités), որ ազգայնութեանց դատը պաշտպանելու համար կազմուած է ֆրանսացի և օտար ազատականներու ձեռքով և կը հրատարակէ «Les Annales des Nationalités» ամսագիրն իբր իր պաշտօնաթերթը, տեղի ունեցաւ համաժողով մը, նախագահութեամբ երեսփոխան Փէնլըվէի և պրօֆէսօր Սենեօբօսի։ Հրաւիրուած էին այլ և այլ ազգութեանց ներկայացուցիչներն իրենց ժողովրդի դատը և պահանջները պարզելու. պ. Օրքալ խօսեցաւ յանուն չէխ դատի, պ. Օթլէ՝ յանուն Բելջիքայի, պ. Փուրիս՝ յանուն լիթուանացւոց, օրիորդ Ժուվրօ՝ յանուն ֆինլանդացւոց, պ. Նովակօվիչ՝ յանուն սերբերու, պ. Կիրօֆ՝ յանուն բուլգարներու, տիկին Բէնէն՝ յանուն լէթօններու, պ. Էրէրլէն՝ յանուն սիօնականութեան, պ. պ. Դասքօվէսի և Մավրօդէն՝ յանուն ռումէններու, պ. Խայրալլահ՝ յանուն լիբանացւոց, պ. Զօպանեան, որ հրաւիրուած էր պարզել պատերազմին հետևանքները Հայաստանի և հայկական հարցին վրայ, յայտնեց՝ ճառով մը, որ ջերմօրէն ծափահարուեցաւ, հայ ժողովրդի բռնած ազատասէր դիրքը այս պատերազմի միջոցին, իր մասնակցութիւնը ընդհանուր պայքարին, այդ արիւ վարմունքին հետևանքով Թիւրքական Հայաստանի մէջ կատարուած խժդժութիւնները, և բանաձևեց հայ ազգի ցանկութիւնները ազգային դատի լուծման մասին։

Ամենէն վերջը, պ. Փէնլըվէ արտասանեց ճառ մը, որով յոյս յայտնեց, թէ այս պատերազմէն յետոյ՝ ազատականութեան յաղթանակով՝ բոլոր ազգայնութեանց իրաւունքները պիտի յարգուին և արդար պահանջները նաւիրագործուին։ Համաժողովը քուէարկեց հետևեալ որոշումները, ոմանք՝ միաձայն, այլք՝ մեծամասնութեամբ.

«Ժողովը փափագ կը յայտնէ, որ կառավարութիւնները ընդունին թէ տևական խաղաղութեան անհրաժեշտ պայմանը՝ ազգայնութեանց իրաւունքներու յարգանքն է.

1) Իւրաքանչիւր ազգի հողերուն սահմանագծումը պէտք է հիմնուի բնակիչներուն կամքին ու զգացումներուն վրայ։

2) Երբ տնտեսական պատճառներ անհրաժեշտ դարձնեն տէրութեան մը կցել ուրիշ ազգութեան պատկանող բնակչութիւն մը, միջազգային երաշխաւորութիւններով պէտք է ապահովել կամ անոր ինքնավարութիւնը, կամ անոր լեզուին, կրօնքին ու սովորութեանց պահպանումը։

3) Չէզոք երկիրներ պիտի տրուին ոչ թէ մէկ քանի շահակից տէրութեանց, այլ միջազգային իրաւունքին յարգուելուն շահագրգռուող բոլոր տէրութեանց երաշխաւորութեան տակ։

4) Միևնոյն միջազգային երաշխաւորութիւնը կարելի էր նաև կիրարկել այնպիսի նեղուցներու և նաւահանգիստներու համար (Թանժէ, Կ. Պոլիս), զոր վտանգաւոր պիտի ըլլար միակ պետութեան մը տիրապետութեանը յանձնել։

Այս համաժողովին մէջ արտասանուած ճառերուն ամփոփումը գրքոյկով մը պիտի հրատարակուի ի մօտոյ, և հազարաւոր օրինակներով ղրկուի Եւրոպայի բոլոր քաղաքական ու մտաւորական կարևոր անձնաւորութեանց. իսկ ճառերուն ամբողջական բնագիրները՝ առանձին հատորի մը մէջ ամփոփուած լոյս պիտի տեսնեն աշնան։

Գ. Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՂԻՒՑ

II

Կրիլբու (Շվէդիա), 28 յունիսի

«Կուլտուրտրէգեր» Գերմանիայի ջրասոյզ նաւակներից խաղաղ ճամբորդներին ազատ կացուցելու համար, երկաթուղին Պետրօգրադից դուրս գալով դէպի Տօրնէօ՝ անցնում է համարեա ամբողջ Ֆինլանդիան, Շվէդիան և ապա մտնում Դանիա։

Պետրօգրադը և Տօրնէօն համարեա թէ գտնվում են մի գծի վրա. և եթէ մարդ ուղենայ Պետրօգրադից Տօրնէօ անցնել, այդօրինակ ճամբորդութիւն նա կարող է կատարել մի քանի ժամվայ ընթացքում։ Ֆինլանդական ծովածոցից անցնելով Շվէդիա, նա հեշտութեամբ և շատ շուտով իրան կը գտնի Տօրնէօյում. սակայն ռուսաստանցի այժմեան ճամբորդը, եթէ ուզում է գէթ որոշ ապահովութեամբ Ֆրանսիա, Անգլիա և կամ Ամերիկա գնալ, նա հարկադրված է Ֆինլանդիայի և Շվէդիայի վրայով ահագին տարածութիւն կտրել, պտտելով Բալտիկ ծովի շուրջը, որպէսզի Տօրնէօ հասնի, որտեղից նաւերը մեկնում են որպէս Լօնդօն, նոյնպէս և Ֆրանսիայի ափերը, ինչպէս և Նիւ-Եօրկ։

Այսպիսով մի քանի ժամվայ ճանապարհը փոխարկվեց մօտ երեք օրվայ ճանապարհորդութեան։

**

Շվէդիան բառ երևոյթին խաղաղ է։ Սակայն լաւ դիտողի աչքից չէ կարող վրիպել այն հանգամանքը, որ շվէդները ինչ որ պատրաստութեան մէջ են։ Օրինակ, կը տեսնէք բազմաթիւ զանխտորական վագոններ Կարմիր Խաչով, երիտասարդ. տարրի արտակարգ շարժում, զինուորական տենդային մարզանքներ, մեծ քանակութեամբ հին երկաթի, պղնձի և ցինկի ու անագի կուտակումն և ի վերջոյ, դէպի ռուսաստանցիները թշնամական վերաբերմունք որոշ տարրերի կողմից։ Նկատելով այս ամենը, ես սկսեցի հետաքրքրվել և եկայ այն եզրակացութեան, որ շվէդների համակրանքը գերմանացիների կողմը լինելով հանդերձ՝ պատրաստվում են, վախենալով Ռուսաստանից։ Ի զուր երկիւղ։ Սօցիալ-դեմօկրատ մի բանւոր ինձ ասաց, որ եթէ իրանց պատգամաւորները Շվէդիայի պարլամենտում ուժեղ չը լինէին, և արգելք չը հանդիսանային, ապա այս երկրի ռազմատենչ տարրերը վաղուց ի վեր Շվէդիան կործանաբար պատերազմի մղած կը լինէին։ Երբ ես անկեղծ կերպով նկատեցի, թէ արդեօք Շվէդիայի սօցիալ-դեմօկրատներն ևս իրանց գերման կոլլէգների նման չե՞ն մտածում, նա բողոքեց իմ այսօրինակ համեմատութեան դէմ, ասելով որ իրանք խստագոյնս դէմ են ամէն պատերազմի և նոյն իսկ ուրախ կը լինեն (?!), եթէ Ռուսաստանը յաղթէ, որովհետև գերմանական ռազմատենչ ինկերութիւնը իրանց ևս վտանգ է սպառնում։ Մինչդեռ նրանք Ռուսաստանից երբէք չեն վախենում, որովհետև գիտեն, թէ նա ագրեսիվ նպատակներ չունի Շվէդիայի հանդէպ։ Վերը թւած շարժումների մասին իմ արած դիտողութեանցը նա պատասխանեց անորոշ կերպով։ Խիստ կերպով աչքի է զարնում ազաւորների մեծ թիւը այս երկրում։ Ասում են, որ Գերմանիա կամաւոր գնացած և սպանված երիտասարդների հարազատներն են սրանք։ Եւ այս երևոյթների նկատմամբ չը պէտք է զարմանալ, քանի որ գերմանական «յաղթութիւնների» փողհար գործակալները վխտում են ինչպէս Շվէդիայի, նոյնպէս և այլ չէզոք մնացած երկիրների մէջ, խառնակութիւն մտցնելով խաղաղ ժողովրդի խաւերում։

Ինձ քանիցս հարց տրվեց, թէ արդեօք Ռուսաստանում յեղափոխութիւնն արդէն գլուխ է բարձրացրել։ Այսպիսի հարց տուողներից մէկն էլ ժամանակին Ռուսաստանից՝ զինուորութիւնից փախած մի հրէայ էր, որին հաւատացրել էին, թէ շատ շուտով յեղափոխութիւնը ծայր կը տայ Ռուսաստանում։

Երբ ես պատասխանեցի, թէ ռուս ժողովուրդը այս պարագային այդ մասին ամենևին չէ էլ մտածում, նա զարմացած ասաց.

— Իսկ մեզ հաւատացնում են այստեղ, որ ռուսական յեղափոխութիւնը օրերի խնդիր է։

Ինձ թւում է, թէ որչափ էլ շվէդների համակրանքը, նոյն իսկ en masse, Գերմանիայի կողմը լինի, այսու հանդերձ նա կը շարունակէ իր խաղաղ կուլտուրական աշխատանքն ու չէզոքութիւնը, եթէ չը լինեն գերման խառնակիչ գործակալների չարանենգ լեզուների յերիւրանքները։ Սրանով է բացատրվում նաև որոշ մարդոց կողմից ռուսաստանցիների հանդէպ ցոյց տրված թշնամական վերաբերմունքը, մի բան՝ որ առաջները տեսնված չէ երբէք։

Յ. Գասպարեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ „ՎԻՃԱԿԸ

Թիֆլիսի նահանգապետը գիմել է քաղ. վարչութեան, խնդրելով առքի գնով 6 վագոն ալիւր բաց թողնել Թիֆլիսի նահանգը եկող փախստականների համար. Խնդիրքը անմիջապէս կատարված է։

—

Մեզ ստոյգ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ Վանից յուլիսի 19-ին հեռացել են նաև հայ կամաւորները ռուսական զօրքի հետ, ինչպէս և հայ ժողովուրդը, այնպէս որ Վանը ամբողջովին դատարկվել է։

—

Ստացանք «Тифл. Листокъ» թերթի խմբագրութիւնից, յօգուտ փախստականների, Նպաստամատոյց Ընկերութեան յանձնելու համար, ութ հարիւր (800) րուբլի։

ՎԱՅՐԿԵԱՆԸ ԼՈՒՐՋ Է

Վերջերս «Մշակի» մէջ Վան-Տօսպից տրված քաղուածքը, Ալեքսան Տէր-Վարդանեանի՝ Բագուի եկեղեցու բակում հանգուցեալ Աւշարեանի դագաղի վրա արած բանախօսութիւնը, դարձեալ «Մշակի» մէջ «Պարզ խօսեցէք» վերնագրով դոկ. Ս. Տաչերի ստորագրութեամբ յօդուածը և այլն և այլն տխուր, շատ տխուր խորհրդածութիւնների առիթ են տալիս ներկայ բացառիկ հանգամանքներում։ Ուրիշ էր առաջ, ուրիշ է ներկայ վայրի վերոյ մի շրջանում։ Ներկայում, երբ օրհասն է չոքել մեր դռան, երբ անկշտում ուրուրի համար մինևոյնն է՝ ինչ տեսակի հայ ուզում է լինի—հարուստ, աղքատ, աշխատաւորական, հոգևորական, ծեր, մանուկ, մշակական, դաշնակցական, հնչակեան և այլն և այլն—պիտի կլանէ առանց խտրութեան, մի այդպիսի վայրկեանում դեռ մենք էլի «իմ»-ի և «քո»-ի հաշուեյարդարութեամբ ենք զբաղված։ Ներկայ ահաւոր վայրկեանի սարսափի առաջ մնացել են ամբողջ Ռուսաստանի բազմազգի, բազմացեղ, բազմակրօն տարրերը, ի մի են ձուլվել մահասփիւռ խորշակը ետ վանելու համար. այսպիսի մի տխեղերացուցիչ վայրկեանում, «ածու փոքրիկ», «ազգ փոքրիկ» լինե՞լդ ես ուզում հրատարակել աշխարհի առաջ պառակտման, անմիութեան սերմեր բեղմնաւորելով քո ծոցում։ Մի կողմից հաւար ենք կանչում, յանուն ազգի փրկութեան «դրամ, դրամ» աղաղակում, քար սրտերի դռները բաղխում, միութիւն, համերաշխութիւն քարոզում, միւս կողմից անմիութեան, անհամերաշխութեան որոմներ սերմանում։ Եւ ոչ մի հարուած, ոչ մի խոց այնպիսի կսկիծ չէ առաջացնում, որքան ներքին, հարազատի հասցրած հարուածն ու խոցը։

Ո՞րտեղից ճարել թէկուզ հէնց այն գիտակից մարդը, որ նշանակութիւն չը տայ այդպիսի երևոյթին, մտածելով որ ամեն մի գործունէութիւն իր սխալները կունենայ։ Ո՞րտեղից ճարել այն մարդը, որ համբերութիւն ունենայ սպասելու՝ մինչև գայ խաղաղութիւնը և գնահատվի իսկական գործունէութիւնը կամ հերոսութիւնը։ Ներկայ րոպէն, վայրկեանը գործելու ժամանակ է և ոչ իսկական գնահատութեան կամ իսկական հերոսացման։ Չը մոռանանք, որ պատերազմի ընթացքում փառքի գագաթնակէտին հասած գեներալ Ստեսսելը, Պորտ-Արտուրի հերոսը, պատերազմից յետոյ ի՞նչ արգահատելի վախճան ունեցաւ, իսկ անյայտ նոյնիսկ մահացած զինուորականներ չը մնացին անյայտութեան մէջ և իսկական հերոսի կոչման արժանացան։

Ո՞րտեղից ճարել այն հօրսւտոր, որ մաքի փոթորիկ չը շինէ չնչին, համերաշխութեան երևոյթները և իր առատ նախրաբերութեամբ նպաստաւորէ սուրբ գործին, անմահացնելու իր անունը յաւիտենից յաւիտենից։ Համբերատարութիւն, ներողամտութիւն, սառնաբիւնութիւնը բացակայում է մեր մէջ։ Հետևաբար ովքեր որ յաւակնութիւն ունեն ազգի փրկութեան նաւը ղեկավարելու, նրանք աւելի համբերատար, ներողամիտ, սառնարիւն, անաչառ և շրջահայեաց պէտք է լինին՝ չը խաթարելու սուրբ գործը, խոչ ու խութերից անփորձ դուրս բերելու «փրկութեան նաւը», այլապէս յաւիտենական անէծքի մղձաւանջը հանգիստ չի տայ նրանց ոչ երկրի վրա և ոչ հանդերձեալում։

Վայրկեանը լուրջ է. մաքուր սրտով և երկիւղածութեամբ դիմաւորէք նրան։

Իբօ

ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

«Ինչպէս մեզ հաղորդում են Իգդիրից, թիւը Թիւրքիայից և Պարսկաստանից եկած բոլոր հայ փախստականների, որոնք ալիքներով գալիս են այժմ Կովկասի սահմանները, հասնում է մինչև 170,000 հոգու։

Դա Թիւրքաց Հայաստանի գրեթէ ամբողջ ազգաբնակութիւնն է, որ կենդանի է մնացել և կարողացել է փախչել։ Հայ ժողովրդի և հոգևորականութեան ներկայացուցիչները միջնորդել են կովկասեան գըլխաւոր կոմիտէտի առաջ՝ խնամելու այդ 170,000 փախստականներին և օգնութիւն ցոյց տալու նրանց, որովհետև հայկական կազմակերպութիւնները չունեն բաւականաչափ միջոցներ՝ տեղաւորելու և կերակրելու ժողովրդի այդքան մի մեծ բազմութիւն։

Ի նկատի ունենալով փախստականների այդ հսկայական քանակը և երկիւղ կրելով, որ նրանք կը բերեն իրանց հետ տիֆ և խոլերա, սկզբում ենթադրվում էր շինել նրանց համար ժամանակաւոր փայտեայ կացարաններ Ալաշկերտի հովտում, որպէսզի աւելի նպաստաւոր պայմաններում կարելի լինէր նորից ետ ուղարկել նրանց իրանց քանդված օջախները։

Բայց պահել փախստականների ալիքը և տեղաւորել նրանց Ալաշկերտի հովտում փաստօրէն անիրագործելի հանդիսացաւ, որովհետև մինչև որ Թիֆլիսում այդ հարցը կը լուծվէր, արդէն 80,000 փախստականներ անցել էին Ալաշկերտի հովիտը և հեղեղեցին Երևանի, մասամբ և Գանձակի նահանգները։

Այժմ որոշված է տեղաւորել բոլոր փախստականներին Երևանի և Գանձակի նահանգների գիւղերում, որի համար յատկացված են համապատասխան միջոցներ և արվել են կարգադրութիւններ։ Հայկական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչները գնացել են տեղերում՝ օգնութիւն ցոյց տալու։

Նոյնպէս տեղեկութիւն է ստացվել, որ ասորի-փախստականները Ուրմիայից և Սալմաստից, որոնք իրանց գլխաւոր մասսայով խնամվում էին Թիֆլիսում, շնորհիւ Վրաստանի էկզարխի նախագահութեան ներքոյ գտնվող թեմական կոմիտէտի օգնութեան և մի ամիս առաջ ետ ուղարկվեցին հայրենիք, այժմ նորից շարժվել են մայրենի տեղերից և փախչում են դէպի Կովկասի սահմանները։

Ենթադրվում է այդ փախստականներին ևս տալ ապաստան վերոյիշեալ նահանգներում և չը թողնել նրանց աւելի հեռուն գնալ, որպէս զի առաջին հնարաւորութեամբ ետ ուղարկվեն։

Փախստականների ամբողջ թիւը հասնում է 200,000-ի, ուստի և նրանց խնամատարութեան համար հսկայական միջոցներ են պէտք։

Անհրաժեշտ է լարել բոլոր ջանքերը, առընելու միջոցներ՝ խնամելու և կերակրելու թշուառներին, չնեղելով միաժամանակ կովկասեան երկրի բնիկ ազգաբնակութեան շահերը։ («Зак. Рѣчь»)։

ՀԱՅ ԴԻՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՐԿՂԻ ՀԱՐՑԸ

Ներկայ ծանր օրերում, մեր մտքերն ու զգացմունքները այն աստիճանի սեղմվել ու բթացել են, որ մեզ հասնող ամեն մի բօթաբեր լուր, որքան էլ նա մեծ լինի ու ցնցող, բայց և այնպէս սառնասրտութեամբ ու անտարբերութեամբ է լսվում ու շուտով մոռացութեան տրվում։ Համաշխարհային ժխորը կարծես թէ բթացրել է ամեն ինչ. միլիոնաւոր թշուառների հիւծվող հառաչանքները են միայն, որ այնպէս զօրեղ զարնվում են, բաղխվում մեր տանջւլից սրտերին։

Պատերազմի դաշտում ընկնող մարտիկների շիրիմներն այսօր շարան-շարան գալիս, անցնում են մեր աչքից։ Ո՞րքան թարմ են այդ հողաթմբերը... Սակայն այստեղ՝ պատերազմող բանակների ետևում նոյնպէս մահի հունձը պակաս չէ... Եւ ահա ցցվում են մեր աչքի նոր շիրիմներ, հողաթմբերի տակ, սառ հողի գրկում։

Երբ դիտում ես շուրջդ, նայում մօտիցդ անցնող ամբոխին, ակամայից փնտռելով դէմքեր, խոշոր անհատներ, ներքին բովանդակութեամբ... յուսահատվում ես, մռայլվում։ Որքան մեծ է ամբոխը, սակայն որքան աղքատիկ խոշոր դէմքերից։ Իսկ շիրիմների կողքին... շատ են, մեծ, տաղանդաւոր մարդիկ։ Այս օրերումս Բագուի հայ հասարակութիւնը հողին յանձնեց՝ հայ բեմի կամիկօ-ժեվիկայէին—Սաթենիկ Ադամեանին։

Մի րոպէ մտքով թռչում եմ անցած տարիներ բեմական յիշողութիւններիս։ Ահա միւս դերակատարների շրջանում և Ս. Ադամեանը։ Որքան հարազատ է նրա խաղը, որքան անմիջական՝ շարժումները։ Որպիսի թեթևութեամբ ու ճկունութեամբ է խա-

ղում Ս. Ադամեանը. Նա որպէս հեզ զեփիւռ՝ գալիս անցնում է բեմի վրայից. և ապրում ես նրա հետ, և լալիս, և խնդում... Այսօր, հայկական բեմի այդ անուշիկ զեփիւռը չը կայ այլևս, չես տեսնում նրան, նրա քաղցր, շոյող ժպիտը։ Նա իր վերջին ժպիտն երեսին եկաւ անցաւ մեր մօտից. ով գիտէր թէ դա նրա վերջին ժպիտն էր, վերջին հովիկը...

Բազում հայ հասարակութիւնը, մի քանի օր առաջ հողին յանձնեց այդ՝ բեմը կեանքին մօտեցնող մեր կոմիսարժևսկայային — Սաթենիկ Ադամեանին։ Մենք՝ հայ հասարակութեան գեղարուեստի սիրահարներս, հանդիսատեսներս, այսօր խճճված, տարված համաշխարհային պատերազմի սարսափի մէջ, խորին վշտով համակված, անկարող ենք գնահատել մեր այդ՝ բեմական զարդերից մէկի յիշատակը ցանկալի ձևով. սակայն հայ բեմի այլ վաստակաւոր կօլլեգաները, հայ դերասանութիւնը չը պէտք է դանդաղի յաւերժացնելու Սաթ. Ադամեանի յիշատակը։

Հայ գրողներից շատերը, իրանց մահից առաջ, հայ ազգին կամ իրանց ընկեր-բարեկամներին մի բարոյական կտակ են թողել, մի իղձ ցանկացել։ Սաթենիկ Ադամեանը իր գործունէութեան ընթացքում, տեսնելով հայ դերասանի անապահով, (թշուառ վիճակը, ցանկացել և յորդորել է իր կօլլեգաներին միանալ և միացած, համերաշխ ուժերով հիմնել դերասանական փոխադարձ օգնութեան դրամարկղ, և—ինչպէս այս մասին վկայում է մեր շնորհալի դերասաններից մէկը՝ պ. Աղեանը—այս միտքն եղել է Ս. Ադամեանի «բաղձանքներից մէկը»։

Դերասան Աղեանը այժմ հրապարակ դնելով այս իղձն իր ընկեր դերասան-դերասանուհիների առջև՝ կոչ է անում բոլորին, առաջարկելով միախմբուել և համերաշխութեամբ ձեռնարկել հայ դերասանական դրամարկղ հիմնելու խնդրին, որով և յաւերժացնել Ս. Ադամեանի յիշատակը։

Միանգամայն համակիր լինելով պ. Աղեանի հարուցած խնդրին և այն մի քանի գործնական առաջարկներին, որոնք բերված են «Մշակի» № 162-ի մէջ, մենք թոյլ ենք տալիս մտածելու, որ այս առաջարկը միանգամայն հայ դերասանների մէջ, [illegible]

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ ՊԵՏՐՈԳՐԱԴՈՒՄ

Պետրոգրադ, 14 յուլիսի *)

[illegible]

թին, ոչ մանաւանդ հայկական կոմիտէի ջոջերին։ Եւ բնական է, որ հեռաւոր Ամերիկայից եկող հայ կամաւորներն իրանց ճնշված ու վատ էին զգում, ինչպէս և նրանց ուղեկցող երեք-չորս պատահական ինտելիգենտները։ Եթէ անգամ դրանք հայ կամաւորներ չը լինէին, այլ սոսկ հայեր, որ գալիս էին հեռաւոր կողմերից, միանգամայն անծանօթ տեղիս պայմաններին ու լեզուին, դարձեալ իրաւունք պիտի ունենային աւելի ուշադիր ու սրտացաւ վերաբերմունք սպասելու, ուր մնաց, որ նրանք կամաւորներ են, որ թողած Ամերիկայում բարեկեցիկ կեանքն ու իրանց գործը, ոգևորված մեր ժողովրդի պաշտպանութեան գաղափարով՝ գնում են պատերազմի դաշտը։ Չը գիտեմ ինչ դրութիւն պիտի ստեղծվէր, եթէ չը լինէր Սրապիոնեանը, որ այնքան հոգատար ու սրտալի վերաբերմունք ցոյց տուեց դէպի կամաւորները։ Փառք և պատիւ նրան։

* *

Միանգամայն տարբեր վերաբերմունք էին ցոյց տալիս դէպի մեր կամաւորները ռուսները, երբ տեղեկանում էին, որ այդ զոյգ-զոյգ ընթացող մարդկանց բազմութիւնը հայ կամաւորների մի խումբ է, որ Ամերիկայից է եկել։ Սկսած փողոցներում ուշ գիշերին հանդիպող քաղաքապահներից ու ոստիկաններից մինչև քաղաքային տրամվայների կառավարիչն ու ծառայողները, բոլորը սրտալի ողջոյններով էին ընդունում և իրանց հիացմունքն ու համակրանքը յայտնում հայ կամաւորներին։

Անքուն գիշերից յետոյ, վաղ առաւօտեան, երբ տանում էինք խումբը դէպի հայոց եկեղեցու բակը, բոլոր անցորդները կանգ էին առնում, ենթադրելով որ գերմանական կամ աւստրիական գերիներ են գնում, բայց երբ տեղեկանում էին այդ մարդկանց ով լինելու մասին, խոկայն ժպիտը լուսաւորում էր նրանց դէմքը և սկսում էին համակրական ցոյցեր անել։ Տրամվայի կայանի մօտ մեզ շրջապատել էր մի մեծ ամբոխ. և երբ իմացան, որ սրանք հայ կամաւորներ են, որպիսի՜ օրհներգներ, ողջոյններ, բարեմաղթութիւններ թափվեցին չորս կողմից։

— Կեցցե՛ն հայերը։

— Աջողութի՛ւն, եղբայրներ։

— [illegible]

— Соколы!

— Милые!

— Братцы!

[illegible]

Վ. Տ.

*) [illegible]

ՇԻՆԱՐԱՐ ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ինչպէս արդեն հեռագրել եմ, յուլիսի 16-ին, Նոր-Նախիջևանից 7 վերստ հեռաւորութեամբ [illegible]

ծնեալ 1842 թ. Արցախի Խոնաշէնակ գիւղում։

Աւելի քան 35 տարի է, ինչ ես ճանաչում էի նրան։ Նա լուրջ-մշիկ, ժպտաղեմ մի աշխատաւոր էր, որ պատանեկութիւնից օժտված էր հասարակական գործունէութեան եռանդով։

Նրա գործունէութիւնը պարփակվում էր գլխաւորապէս մանուկ սերնդի դաստիարակութեան խնդրով։ Մտերիմ յարաբերութեան մէջ էր այն ժամանակ Բագւում յայտնի բարեգործ Առաքել Մատաւրեանի, Գրիգոր Թումայեանի և Դր. Դիլդարեանի հետ, և սրանց օգնութեամբ սրա-նրա դուռը ծեծելով աջողում էր այս և այն գիւղական վայրերում նոր-նոր դպրոցներ բանալ։

Այդ բարեգործ, ազգասէր սերնդի հետևող, այժմ յայտնի Մկրտիչ Բալաթարեանը, որ այն ժամանակները մի հասարակ ծառայող էր, մի օր՝ իր տիրոջից ծածուկ՝ Վահան հայր-սուրբին, որ դեռ այն ժամանակ աշխարհական էր, բերում է իր հոգեպահուստ մի գումարը տալիս յօգուտ ինչ-որ ուսումնարանի։ Եւ պէտք էր լսել, թէ նա որպիսի՜ հիացմունքով էր յիշում այդ բարի երևոյթը։

Երկար տարիներ նա «Մշակի» բազմամեայ թղթակիցն էր, և երբեք նա իր իսկական անունով ստորագրել չէկաւ, այլ «Կապոյտաչի» ծածկանունով։

Իբր ուսուցիչ՝ նա օրինակելի էր դէպ իր սաներնեըը տածած եղբայրական, ծնողական սիրով և խնամքով, քրիստոնէական վերաբերմունքով։ Այդ ասպարէզում նա յայտնի էր իբր թեմական տեսուչ՝ «Թեմական» ծածկանունով։ Իբր այդպիսին, բազմանաւոր եղաւ նրա գործունէութիւնը նրանով, որ հայրենի երկրում շատ ուսումնարաններ բաց արեց։

Այդ դպրոցները շրջագայելիս, նա «Աղբիւր» ամսագրի համարները կապոցներով տանում էր հետը և տարածում գիւղական աշակերտների մէջ։

Ցեղազայում, զրկված լինելով ուսուցչութեամբ պարապելու հնարաւորութիւնից, նա ընդունեց կուսակրօնութիւն։ Այդ ասպարէզում՝ կարելի է ասել՝ նա գտաւ իր իսկական կոչումը։ Սակաւապէտ էր նա, պարկեշտ, առաքինի և օրինապահ։

Երկար տարիներ լինելով ս. Խաչ վանքի վանահայր, ուր ուղարկված էր աքսոր, նա իր խնամքով, անխոնջ աշխատութեամբ կարգի բերեց վանքի տնտեսութիւնը, որ նախկին վանահայրերի անփութութեան շնորհիւ անկեալ դրութեան մէջն էր գտնվում։

Վանքի ընդարձակ բակը պատեց հոյակապ պարսպով և երկաթի վանդակապատ դարպասներով։

Սրբատաշ քարից գեղեցիկ աղբիւր կանգնեցրեց, որի ակնը առաջ ուղղակի գետնի միջից էր։

Այդ աղբիւրի առատաբուղխ ջրից գոյացող գետակի վրա բետոնի կամուրջ կառուցեց երկաթի յենարաններով։

Կամուրջի ծայրից դէպի վանքի բակի դուռը տանող սար զառիվերը մօտ 6 սաժէն բետոնի սանդուղքով միացրեց։

Նրա օրով էր, որ Դր. Զալխուշեանի եռանդի շնորհիւ նոյն վանքի բակում Նալբանդեանի և Պատկանեանի գերեզմանների վրա արձաններ կանգնեցվեցին։

Այդ և այլ շատ գործերի համար նախիջևանցիների մէջ միտք յղացաւ դիմել ուր պէտք է՝ նրան եպիսկոպոս ձեռնադրելու։

Երբ այդ մասին նա իմացաւ, պէտք էր տեսնել, թէ ինչպէս էր բողոքում խեղճը, որ այդ միտքը հեռացնեն իրանից։

— Ինչի՞ է հարկաւոր... մէկ էլ պէտք է վեր կենամ գնամ հա, Էջմիածին, թէ ինչ է՝ եպիսկոպոս դառնամ... Աստուած սիրէք, խնդրում եմ, վարդապետ եմ, թողէք կեանքիս մնացած օրերն էլ վարդապետ մնամ ու մեռնեմ։

Իբր հոգևորական, ահա այդ էր նրա մեծագոյն արժանաւորութիւնը, որի անունն է համեստութիւն։

Քիչ խօսող ու շատ գործող Վահան վարդապետը իր համեստութեամբ կարող էր բառի իսկական իմաստով իբր մի սիրուն օրինակ ծառայել այն ամենքին, որ թէև գործում են, բայց սիրում են գործից առաջ աղաղակ բարձրացնել, աշխարհին լսեցնել։

Այդ կողմից նա իսկական հետևողն էր իր Վարդապետի. արթուն էր գործին, իր կոչումը լաւ ըմբռնած, [illegible]։

Մեռածի համար կամ լաւ կամ ոչինչ։ Այդ նրա համար չէր ասված։ Նրա համար չէր ասված նոյնպէս այն, թէ թշնամի չունի նա, ով ոչինչ չէ գործում։ Վահան վարդապետը թշնամի չունէր. նա կարող էր ունենալ միայն նախանձողներ։ Իսկ թշնամի չունէր, որովհետև ի բնէ խաղաղասէր էր, անօգուտ աղմուկներից գլուխը հեռու փախցնող, և հանապազ միմիայն իր գործերի մասին հոգացող։

Ցաճախ, եթէ պատահում էր մի դէպք, որ նա ստիպված էր դիմացինին հակաճառելու, աւելի շուտ նա իր առելիքը լրացնում էր ձեռքով և շարժումներով, ձգտելով այդպիսով փակել վիճաբանութիւնը և շատ հեռուները չը գնալ։

Քանի տարի առաջ մի այլազգի մշակ, լսելով որ Վահան հայր-սուրբը շատ փող ունի, չար միտք է յղանում սպանել նրան և փողերը յափշտակել։

Մի օր մօտենալով նրան հարցնում է.

— Հայր-վարդապետ, կարելի է այս փողը մանրացնել։

— Կարելի է. եկ իմ սենեակը,—ասում է հայր-սուրբը և բանւորի հետ մտնում այն սենեակը, որտեղ վանական փողի արկղն էր։

Հազիւ հայր-սուրբը կռացած որ բանայ, բանւորը դուռը կողպում է և ձեռի թուրով յարձակվում նրա վրա և վէրք հասցնում նրա ճակատին։ (Պէտք է ասել, որ նոյն բանի համար չարագործների ձեռքով սպանվել են և նոյն վանքի բակում թաղվել՝ վաղուց Ցար. վարդապետ Ալամդարեանը և վերջերումս Ադամ վարդապետը)։ Սկսվում է անհաւասար ուժերի մենամարտ։ Բանւորը ուժեղ տղամարդ, իսկ Վահան հայր-սուրբը հակառակ տակաւին իր ոչ այնքան շատ տարիներին՝ ժամանակից առաջ զառամած։ Մահվան երկիւղի առաջ, յանկարծ նրա մէջ զարթնում է արցախեցու քաջութիւնը։

— Չը գիտեմ որտեղից, բայց վրաս մի անասելի ուժ եկաւ. ամուր բռնեցի նրա ձեռքերը և... դէ... ինչ անէի... ձեռքիս զէնք չը կար, սկսեցի խածնել և քաշել տալ դէպի դուռը, որ բանամ։ Մեր ձայների վրա եկան ծառաները... բացին դուռը...

Այդ պատմում էր նա այնպէս, կարծես իր վրա ոչ թէ մահափորձ են կատարել, այլ անզգուշութեամբ ինքն է դանակով մատին փոքրիկ վէրք հասցրել։

Քանի տարի առաջ Տիգրան Նազարեանի հետ երկու օր հիւր էինք նրա մօտ։ Ինքը լինելով սակաւապէտ, զարմանալի հիւրասէր էր, հանաքատական ու հացով, սիրտը բաց մարդ։ Այստեղ նրան տուինք «Շինարար» մականունը։

— Հայր-սուրբ, ինչով վարձահատոյց լինենք,—հարցրինք մենք։

Նա յանդիմանօրէն ժպտաց։ Երեկոյեան գնացինք տուրն, և մենք երկուսով երգեցինք շարք հարցանք և սպասաւորելով նրան՝ փոխ առաջինք, երգեցինք, և սրանով կատարվեց մեր վարձահատուցումը։ Այդ չափազանց ուրախացրեց նրան։

Սիրում էր նա եկեղեցին և ազգայնութեան բոլոր հիմք կազմող ֆակտորների ամենից ուժեղը նրան էր համարում։ Նա լաւ էր տեսնում, որ հայն իր լեզուն ինքը իր ձեռքով է սպանում։ Երբ նա տեսնում էր, որ ծնողը իր զաւակի հետ հայերէն չի խօսում, նա չէր կարողանում իրան զսպել և շատ անգամ յանդիմանելու տեղ՝ խռովում էր ու փախչում։

Այո, մեր պատուելի ծնողները հոգում են իրանց զաւակների համար հոյակապ տներ, փայլուն օժիտներ թողնել, բայց մոռանում են մի բան, որ նրանց համար թողնեն ամենամեծ, ամենաառաջին ժառանգութիւնը, որ մայրենի լեզուն է, որից այդպէս անգթօրէն զրկելու բարոյական, բնական իրաւունքը չունեն նրանք։

Վահան հայր-սուրբի թաղմանը ներկայ էր քաղաքից եկած մեծ բազմութիւն։ Կատարելով առաջնորդի հեռագրական կարգադրութիւնը, ամփոփեցին նրա մարմինը վանքի զանգակատան ձախակողմին՝ Նահապետ եպիսկոպոսի գերեզմանի մօտ։

Եկեղեցում պատարագիչ Գէորգ վարդապետը սրտառուչ խօսք ասաց։

Հիւրերի համար բացված էր ճոխ սեղան։ Ճաշի ժամանակ կարդացվեցին ստացված հեռագրերը՝ նախ Վեհափառ Հայրապետի, յետոյ «Մշակի», «Աղբիւր» և «Տարազ» հանդէսների, Էջմիածնի սինօդի, միաբանութեան և այլոց կողմից։

Տեղիս Բարեգ. Ընկերութեան կողմից խօսեց Ընկ. նախագահ պ. Զալխուշեան, առանձին շեշտելով հանգուցեալի շինարար ոգին։

Հանգուցեալը դեռ կենդանի ժամանակ հոգացել էր, որ իրան մի փոխարինող վանահայր նշանակեն։ Նշանակված է Մուշէ վարդ. Դանագեօզեան, որ միայն այս քանի օրն է հաստատվել օրինական հաստատութիւններում։

Սանատրուկ

Նոր-Նախիջևան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Չխէիձէի ճառը

Եթէ Ռուսաստանը վճռական [illegible] չը գործի, ապա շատ հեշտ կերպով կարող է պատահել, որ երկիրը կը մտնի աւելի կամ պակաս չափով կատարեալ սնանկութեան, իսկ ժողովուրդը կատարեալ այլասերութեան ուղին։

Երբ այսօր ես լսեցի իշխանութեան ներկայացուցիչների պատասխանը, յիշեցի Պ. Ա. Ստոլիպինի խօսքերը, որ ասել էր, եթէ չեմ սխալվում, ժողովրդական ազատութեան ներկայացուցիչներին. «Ձեզ պէտք են մեծ ցնցումներ, մեզ պէտք է Մեծ Ռուսաստան»։

Իրապէս, նրանց պէտք են մեծ ցնցումներ, որովհետև սրանք դէթ մի րոպէ մտածեին, թէ ինչ է պէտք երկրին։

Հարկաւ, այդ ոչ թէ իրագործելու համար է, այլ միւս օրը մոռանալու համար։

Այս մարդիկ դրականապէս «ինչքան վատ, այնքան լաւ» տեսակէտն են պաշտպանում։

Փաստերն ապացուցանում են, որ այդ նշանաբանի երկրպագուներն իշխանութեան ներկայացուցիչներն են, այլ ոչ թէ մենք։

Ես այսօր լսեցի այստեղ արտասանված ճառերը և պէտք է յայտնեմ, որ ներկայ ազգայնական յանցաւորներն ամենից առաջ այն պարոններն են, որոնք գրաւում են այս բազկաթոռները։ (Ցոյց է տալիս մինիստրների օթեակը)։

Պատերազմի հենց առաջին վայրկեանից ռուս բանւորական ամբողջ դասակարգը բառիս լայն իմաստով տերրօրիզացիայի մատնվեց։ Հիւանդանոցային գանձարկղներն ընկան գաղտնի ոստիկանութեան ծուղակը։ Մամուլը խեղդված էր պատերազմի սկզբին. Բայց դրանով չը բաւականացան։ Նոյն այն մարդիկ, որոնք իրանց շարքերում միշտ էլ ունեցել են և ունեն պարոնայք Մեասօեդովներ, այդ նոյն մարդիկ սկսեցին դաւաճաններ փնտռել բանւորական դասի մէջ։

Երբ պարոնայք Մեասօեդովներն ու իրանց հովանաւորները բանակի թիկունքում ծախում էին Ռուսաստանը, գուցէ, կայզերի գործակալներին, հէնց այդ պահին մեր ընկերների վրա դատավճիռ էին կայացնում։ Այդ, գուցէ, պ. Շչեգլովիտովի պրօվօկատորական և իրաւաբանական կարծիքի վերջին պտուղն էր և հէնց այդ ժամին նրանց շղթաներ էին հագցնում։

Եւ դրանից յետոյ, պարոններ, դուք ու ձեր իշխանութիւնը համարձակվում էք խօսել բանւոր դասակարգի հետ միաբանելու մասին, Ռուսաստանի հետ միաբանելու մասին։

Բանւորները պահանջում են իրանց գրօշի յաւելումը, և այսպիսի մի ժամանակ գնդակահար են անում բանւորներին։

— Այդպիսի բան չի կարող լինել,—ընդհատում են հռետորին աջից։

— Մենք հէնց վաղը դրա մասին հարց կը դնենք և փաստերով կապացուցենք, որ այստեղից խօսում ենք գոյութիւն ունեցող ճշմարտութեան մասին։ (Աջ օթեակների վրա մէկ-երկուսը ծիծաղում են)։

— Լաւ ծիծաղում է նա, ով վերջինն է ծիծաղում,—պատասխանում է Ն. Ս. Չխէիձէն։

Բանւորութիւնն ու վեց միլիօն հրէայ բնակչութիւնն այդ վիճակի մէջ դնելու համար, որովհետև նրանք այստեղ չը կարողանային ոչինչ կորցնել, բացի շղթաներից ու բանտից, պէտք է իրաւունք ունենալ ասելու, որ ոչ բանւորները, ոչ հրէաները չեն կարող Ռուսաստանի դաւաճանները լինել։

Հրէաներից պատանդ են առնում նրանց պատուաւոր հասարակական գործիչներին։

Ես հարցնում եմ ձեզ, արդեօք որևէ իշխանութիւն համե՞լ է այնքան ծայրայեղ ամբարտաւանութեան, որ իր հպատակներին պատանդ վերցնի։ Ես հաստատում եմ, որ պատմութեան մէջ անօրինակ երևոյթ է։

— Լրտեսնե՛ր են,—լսվում է աջից։

— Լրտեսութեան մասին խօսելուց առաջ չը պէտք է մոռացութեան տալ սեփական Մեասօեդովներին,—պատասխանում է Ն. Ս. Չխէիձէն։

— Մեասօեդովին կախեցին, — նկատում են աջից։

— Այնտեղ նրանք, հաւանօրէն, դեռ շատ են,—պատասխանում է Չխէիձէն և շարունակում։

— Այսօր մենք լսեցինք Լեհաստանի ինքնօգնութեան մասին։ Բայց դրա մասին խօսում են, երբ սահմանն ուղիղ գիծ է դառնում և դեռ յայտնի չէ, թէ ինչ տարածութիւն որտեղ կընկնի։

Կովկասում հետևողականօրէն գործադրվում է «Անջատիր և տիրիր իշխիր» սկզբունքը։ Սրա մասին յայտարարում եմ ի լուր ամենքի։

Ես չեմ կարող ձեր առջև պատկերացնել այժմ այն բոլորը, որ տեղի է ունենում Կովկասում։ Ես միայն կասեմ, որ Աջարիան աւերելուց յետոյ անտառներում գտնում էին ցրտահար կանանց դիակներ՝ ծծկեր մանուկներով։ Այդ կանայք փախչում էին անտառը՝ վանդալների ու բարբարոսների բռնաբարումներից ազատվելու համար։

Դեռ բանակը չէր կարողացել ոտք դնել Գալիցիա, երբ վարչութիւնն սկսեց այդտեղ զուտ ռուսական սկզբունքներ հաստատել։ Իսկ հրէաներին, որոնք հարցնում էին «ինչ է լինելու մեր վիճակը», անարգ կերպով պատասխանում էին.

— Դուք ձեր լոյեալ վարքով կարող էք արժանանալ մեր հրէաների իրաւունքներին։

Իշխանութիւնը միշտ էլ զբաղված էր իր հին դիրքերն ամրացնելով, իսկ միւս խնդիրները համարում էր անցողական և սակաւ կարևոր։

Բայց սրանով միայն իշխանութիւնը չէ մեղաւոր, այլ և չորրորդ Պետական Դուման և ռուս արմատական ինտելիգենցիայի զգալի մասը։

Բայց մեծ երկիրը չէ կարող այդպիսի վիճակի մէջ մնալ և ճանապարհ ու ելք կը գտնի։

Եւ այդ ճանապարհը երկրի կատարեալ ազատագրումն ու ռամկավարացումն է։

Պատերազմի բոլոր անհամար զոհերի, անտեսական ամբողջ կեանքի, թանգութեան արհաւիրքների, սովի ու աղքատութեան պատասխանատուութիւնն ամբողջապէս ընկնում է իշխանութեան վրա և մասամբ էլ յունիսի 3-ի ռէժիմի Պետական Դումայի, որի մեծամասնութիւնն անխախտ կերպով ծածկում էր իշխանութեան քաղաքականութիւնը։

Իսկ երբ եկաւ փորձութեան ժամը, մեծամասնութիւնը վստահացաւ իշխանութեանը և ամբողջ տարվայ ընթացքում ժողովրդից գաղտնի պահեց ճշմարտութիւնը։

Ռէակցիայի խրախճանը սահման չունէր։ Իշխանութիւնը իրանն արաւ։ Իրան փրկելով՝ նա երկիրը անկումի եզրը հասցրեց։

Եթէ ժողովուրդը չը բանայ իր աչքերը

[illegible]

Միք. Պապաջանեանի ճառը

[illegible]

...ցումով է խօսում տեղական ռուս իշխանութեան դէպի հայերն ունեցած տարօրինակ վերաբերմունքի մասին։

— Եռանդուն մասնակցութիւն ընդունելով ներկայ համաշխարհային պատերազմի մէջ, հայերը հետամուտ են երկու նպատակի՝ կատարել իրանց պարտքը հայրենիքի առաջ և ազատել Հայաստանը թիւրքական հարստահարիչներից։ Սակայն ես պէտք է հաստատեմ, որ հայերի հայրենասիրական տրամադրութեան չէ համապատասխանում տեղական իշխանութիւնների վերաբերմունքը։ Կառավարութեան գործակալները Կովկասում, տարաբաղդաբար, դեռ ապրում են գոլիցինական ռէժիմի ժառանգութեամբ։ Անընդունակ բարձրանալու պետական շահերի բարձրութեան, նրանք վարում են իրանց քաղաքականութիւնը, որ անկախ է նոյնիսկ երկրի բարձր կառավարիչներից։ Չը նայելով հայ կամաւորների գովանի վարմունքին, չը նայելով կամաւորներին մասնաւոր կերպով տրված ներբողական վկայագրերին, մենք չենք տեսնում, որ Թիւրքիայի հետ ունեցած պատերազմի 10-ամսեայ ընթացքում թէկուզ մի անգամ երևան հանվէր նրանց կատարած դերը։ Ուստի գոհացման զգացումով ես մասնացոյց եմ լինում արտաքին գործերի մինիստրի խօսքերի վրա հայերի մասին։ Դա առաջին բարի համակրական խօսքն է, որով կառավարութեան ներկայացուցիչը դիմում է պատերազմի սարսափներից տանջված ժողովրդին։

Ապա Պապաջանեանը խօսում է այն մասին, որ ժողովրդական հզօրութիւնը լաւագոյնս կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է մտցնել Կովկասում ռէֆորմներ։

Մ. Խ. Ջաֆարովի ճառը

Մուսուլմանական ֆրակցիայի կողմից Մ. Խ. Ջաֆարով անում է հետևեալ յայտարարութիւնը.

«Չը նայելով այն լուրջ անցքերին, որ ապրում է երկիրը, որոնք իշխանութեան առջև դնում են պետական խնդիրներ և պահանջում նրանից խաղաղութիւն մտցնելու երկրում և միացնելու ամենքին, սպառնացող վտանգի հանդէպ, այդ իշխանութիւնը մուսուլմանների և ընդհանրապէս միւս ցեղերի վերաբերմամբ շարունակում է մի քաղաքականութիւն, որ ոչ մի կապ չունի պետական խելացի շահերի հետ։

«Այդ քաղաքականութիւնը Անդրկովկասում գտել է իր խիստ արտայայտութիւնը, որ հասնում է ցեղերին բացարձակ հալածելուն, ինչպէս պատերազմ եղած վայրերում, նոյնպէս և կովկասեան զօրաձակատի թիկունքին։ Այստեղ մուսուլման խաղաղ ազգաբնակութեան վերաբերմամբ սահղծել են և շարունակում են սահղծել սարսափներ։ Ազգաբնակութիւնը գտնվում է կատարեալ անպաշտպանութեան մէջ։ Նրա կեանքը և գոյքը ոչնչով երաշխաւորված չէ։ Մուսուլմանների կողոպուտ, թալան, սպանութիւն այստեղ սովորական երևոյթներ են դարձել։ Տղամարդկանց խմբական աքսորում, անպաշտպան մնացած կանանց հալածում, գիւղերի աւերում և քայքայում, որոնց բնակիչները անանկացած, քաղցած մնացել են օգնութեան կարօտ,—ահա համառօտակի՝ մուսուլմանների դրութիւնը այն երկրում, որի կեանքը, պատերազմի պատճառով, մինչև այժմ մնացել է չը լուսաբանված։ Մեր տրամադրութեան տակ կան փաստեր և պաշտօնական տեղեկանքներ, որոնք հաստատում են բոլոր ասածներս, բայց մենք անհնար ենք գտնում յայտարարելու այստեղ։ Դրանց մասին կը խօսենք իր ժամանակին։ Իսկ այժմ ընդգծենք միայն, որ մասնանշված ապօրինութիւնների մասին յայտնվեցին տեղական և կենտրոնական բարձր իշխանութիւններին, բայց դա, դժբաղդաբար, չը փոխեց մուսուլմանների դրութիւնը։ Այն ժամանակ, երբ պատերազմի լօզունգներից մէկն է յայտարարված ազատել և պաշտպանել արտասահմանեան ժողովուրդների ազգային բարօրութիւնը, երբ մեր օրդիքը և եղբայրներն առիւն են թափում կռւում այդ լօզունգների համար, տանը մնացած նրանց ցեղակիցները կովկասեան զօրաճակատում անարեկված են և անպաշտպան։ Ի՞նչպէս կարող է անդրադառնալ այդօրինակ քաղաքականութիւնը և այդպիսի վերաբերմունքը դէպի մուսուլման ազգաբնակութեան վիճակը ռուսական մուսուլմանների գիտակցութեան մէջ և նրանք ինչ տրամադրութիւն կարող են սահղծել։ Մեզանում միշտ արհամարհանքով են վերաբերվել դէպի իրանց օտար ցեղերը։ Այսպիսի քաղաքականութիւնը, կրկնում եմ, հանդիսացել է միշտ վնասակար՝ առողջ պետական շահերի տեսակէտից, առանձնապէս վնասակար և վտանգաւոր է ներկայումս, երբ արտակարգ պայմանները իշխանութիւնից պահանջում են միջոցներ միացնելու երկրի բոլոր ոյժերը, որպէս զի նրանց ծառայեցնեն պետական պաշտպանութեան։ Հաւատարիմ՝ հայրենիքի հանդէպ ունեցած իրանց պարտքին, մուսուլմանները յետագայում էլ պէտք է պաշտպանեն նրա ամբողջութիւնը և պատիւը, բայց նրանք ենթադրում են, որ լիակատար միութիւնը երկրի բոլոր ոյժերի՝ պատերազմի աջող աւարտման համար՝ կարելի է հասնել այն ժամանակ, երբ միւս երևոյթների թւում, այդ միութեանը հակառակող, կը վերացվեն և նրանք, որոնք տեղի ունեցան Բաթումի և Կարսի շրջանների մուսուլմանների վերաբերմամբ» (ծափեր)։ («Р. Сл.»)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

❖ Երէկ, Գահաժառանգ Ալէքսէյ Նիկոլաեվիչի ծննդեան տօնի առիթով, զինւորական տաճարում հանդիսաւոր պատարագից յետոյ կատարվեց գոհաբանական մաղթանք։ Ներկայ էին Նահանգապետը, քաղաքագլուխը, Կովկասի զինւորական շրջանի պետը, գեներալիտէտը և բազմաթիւ պաշտօնական և քաղաքացիական անձինք։

❖ Անձնական գործերով Մոսկվա և Պետրոգրադ մեկնող դումայի խրատասու և տնտեսական յանձնաժողովի անդամ Մն. Մարտիրոսեանին քաղ. վարչութիւնը յանձնարարել է ծանօթանալ, թէ ինչպէս է դրված մատակարարական գործը այդ քաղաքներում։

❖ Պետրոգրադից վերադարձաւ խրատասու Ա. Բաբեան։ Նա իր հետ բերել է նիւթեր, որոնք վերաբերում են Մոսկվայի քաղ. հացթուխատների կազմութեան և գործունէութեան։ Քաղ. վարչութեան առաջարկութեամբ՝ Բաբեան զեկուցում է պատրաստում քաղ. փուռերի մասին։ Նրա ասելով, պատրաստի շէնքում փուռը պատրաստելու համար հարկաւոր է 2 ամիս, այն պայմանով, եթէ աջողվի ձեռք բերել հարկաւոր մեքենաները։ Մոսկվան փնտռում է մեքենաներ և չէ ճարում։ Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը մտադիր է ձեռք բերել ներկայումս փակված Թիֆլիսի մասնաւոր «մեխանիքական» փուռի մեքենաները և վարպետ հրաւիրել այդ մեքենաները պէտքական լինելը ճշդելու համար։ Այդ փուռի կահաւորումը կարող է նստել 10,000 րուբլի. փուռը 24 ժամում կարող է թխել 1000 պուդ հաց։

❖ Յուլիսի 29-ին Թիֆլիսում վախճանվել է Պօղոս Ս. Ղամբարեանը։ Հանգուցեալը յայտնի է իբրև ֆինանսական աշխարհում գործող և նաև իբրև հասարակական գործիչ և ուսեալ եղբայրն է հայ պրոֆ. Իւլի Ղամբարեանի։ Նա ծնվել է 1846 թ., աւարտել է ուսումը Թիֆլիսի I գիմնազիայում և ապա Մոսկվայի համալսարանում, ուր ստացել է ֆինանսական իրաւունքի մագիստրոսի աստղաս։ Գալով Թիֆլիս, երիտասարդ Ղամբարեանը նշանակվեց Թիֆլիսի Աւստրական բանկի կառավարիչ, ընտրվեց Թիֆլիսի դումայի խրատասու և Ներսիսեան հայոց հոգևոր դպրոցի հոգաբարձու, վարելով առ ժամանակ և տեսչի պաշտօնը։ Ապա 80-ական թւականներին նա մտաւ պետական ծառայութեան մէջ և կարգվեց Կիեվի պետական բանկի պաշտօնեայ։ Մի քանի տարուց յետոյ նշանակվեց Վարշավայի պետական բանկի վերատեսուչ, յետոյ ամբողջ 10 տարի վարեց Ռիգայի պետական բանկի կառավարչի պաշտօնը։ 1899 թ. նա պետութեան հաշւով գնաց արտասահման, և այդ ուղևորութեան հետևանքն եղաւ նրա մի աշխատութիւնը՝ «Գերմանական կայսերական բանկի գործունէութեան տեսութիւնը՝ նրա 25-ամեայ գոյութեան առիթով»։ 1902 թ. Թիֆլիսի Քաղաքային Վարկի Ընկերութիւնը հրաւիրեց նրան ստանձնել Ընկերութեան կառավարչի պաշտօնը, որի համար ընտրվեց միաձայն։ Նա վարեց այդ պաշտօնը 10 տարի, և 2 տարի առաջ ակարութեան պատճառով հրաժարական տուեց։ Պէտք է ասել, որ հանգուցեալը հետաքրքրվում էր և հասարակական ու ազգային գործերով. ունէր լայն ծանօթութիւն գործերի և անձանց, թէև վերջին տարիները գործում էր միակողմանի ոգով։ Ցամենայն դէպս նա աչքի ընկնող անձնաւորութիւն էր և հասարակութեան համար պիտանի ու օգտակար անդամ։ Մեր ցաւակցութիւնը հանգուցեալի ընտանիքին։

❖ Ինչպէս յայտնի է, քաղաքը նոր ալիւր է գնել Ռոստովում Դ./վ. Պարամոնովից, և չը նայած որ ահա երկրորդ անգամն է, որ դիմում է արվում Թիֆլիսի նահանգապետին, գնված ալիւրի համար վագոններ տալու մասին, այնուամենայնիւ ֆիրման վագոններ չի ստանում և սպառնում է ալիւր չուղարկել։

❖ Քաղ. վարչութիւնը առաջարկել է առևտրատնտեսական սանիտարական բոլոր գործակալներին ամեն օր անձամբ շրջել բոլոր շուկաները և փողոցները՝ մաքրութեան վրա հսկելու համար։ Առաջարկված է պարտադրանց տնատէրերի վրա արձանագրութիւն կազմել և ներկայացնել քաղ. վարչութեան։

❖ Այսօր դումայի տնտեսական յանձնաժողովը քննելու է հացի, մսի և նաւթային մթերքների սակագինը։

❖ Լուր կայ, որ շուտով արգելվելու է գինու վաճառքը Անդրկովկասի բոլոր վայրերում։

❖ Զօրքերի բնակութեան համար տնատէրերին վարձ է տրվելու երկուշաբթի օրը, երեկ. ժամը 6-ին, քաղ. վարչութեան մէջ։

❖ Բորսային կոմիտէտը ստացել է ծանուցում Պետրոգրադից, որ Պետրոգրադի ճապոնական դեսպանատան դիւանատունը խնդրում է գլխաւոր առևտրա-արդիւնաբերական ֆիրմաներին ռուսերէն լեզւով հրատարակվող իրանց կատալօգները և պրէյսկուրանտները ձրիաբար ուղարկել Ճապոնիա։ Ճապոնացիներին հետաքրքրում են ռուսական այնպիսի գործեր, ինչպէս է սապոնը, հովանոցները, մանուֆակտուրային ապրանքները, էմալից, երկաթից շինած ամաններ, թղթէ և բամբակէ գործուածքներ, կանացի գլխի զարդեր, պատրաստի հագուստեղէն, ոսկէ, արծաթէ և այլ մետաղներից շինված իրեր և այլն։ Կատալօգները և պրէյսկուրանտներն ուղարկել այս հասցէով՝ Петроградъ, торгово-справочное бюро при русско-японскомъ о-вѣ, Преображенская, 28.

❖ Ընդունելութեան քննութիւնները Թիֆլիսի բոլոր դպրոցներում նշանակվում են առաջիկայ օգոստոսի 10—15-ից։ Այսպիսով՝ տղայոց 1-ին գիմնազիայի նախապատրաստական դասարանի ստորին բաժանմունքում ընդունելութեան քննութիւն նշանակված է օգոստ. 17-ին, Ալէքսանդրեան ուսուցչական ինստիտուտում նոյնպէս, իսկ քաղաքային դպրոցում՝ 19-ին, կանանց 4-դ գիմնազիայի պատրաստական դասարանում օգ. 21-ին։

❖ Ստացանք քաղաքների համառուսական դաշնակցութեան հրատարակած տեղեկագիրը № 3, որ պարունակում է դաշնակցութեան կովկասեան բաժնի գործունէութեան տեղեկագիրը։ Աւելի մանրամասն կը խօսենք մի այլ անգամ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

❖ Ծովային մինիստրը Բարձրագոյն ռեսկրիպտով պարգևատրված է Ալէքսանդր Նևսկիի շքանշանով իր օգտակար ծառայութեան համար։

❖ Լատիշ պատգամաւորները Դումա են մտցնում օրինագիծ Մերձ-Բալտիկեան շրջանի ազնւականների և հողատէրերի արտօնութիւնները վերացնելու մասին։

❖ Գեներալ Կուրլովը արձակված է Մերձ-բալտիկեան շրջանի ընդհանուր-նահանգապետութիւնից։

❖ Հեռացված է Կուրլեանդիայի նահանգապետ Նարօկով։

❖ Ներքին գործերի մինիստրը լատիշական պատգամաւորին յայտնեց, որ մինիստրութեան կողմից ոչ մի խոչընդոտ չը կայ Մերձ-Բալտիկեան մնացած մեղաւոր վարչապետներին հեռացնելու։

❖ Բոժենկոյի Ցարսկոէ Սէլօ գնալուց յետոյ, Դումայի շրջաններում յայտնի է դարձել, որ բարձր շրջաններում բաւարարութիւն են արտայայտվում Պետ. Դումայի գումարված տօնի և մամուլի դէպի երկրին հետաքրքրող հարցերը ցոյց տուած վերաբերմունքի առիթով։

❖ «Рус. Сл.»-ին հեռագրում են, որ Բէլօվոստոկից Սլուցկ ուղարկվող հրէաներին կարգադրված է ուղարկել Իրկուտսկի նահանգը։

❖ Պետրոգրադից հաղորդում են, որ Իշ. Շչերբատովի կարգադրութեամբ, 8 նահանգապետների առաջարկված է հրաժարական ներկայացնել։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՍՏՈՐՋՐԵԱՅ ԱՆԹԵԼ ՀԵՌԱԳԻՐ

Ստորջրեայ մակոյկների կործանարար դերը, որ երևան եկաւ ներկայ պատերազմում, ստիպել է գիտնական աշխարհին միջոցներ որոնել նրանց անվնաս դարձնելու կամ վտանգից նախազգուշացնելու համար։

Հիւսիսային Միացեալ-Պետութիւնները նորերս իրանց ռազմանաւերից մի քանիսին տուել են էլէքտրական մի գործիք, որը հնարել է ամերիկական պրոֆեսոր Ֆեսսենդէնը և խոստանում է արմատականապէս փոխել ծովում պատերազմ վարելու պայմանները։

Գործիքի էութիւնը կայանում է նրանում, որ ձայներ հանելով ուղարկւում է ազդանշաններ ոչ թէ օդի միջոցով, այլ ջրի, որ անհամեմատ աւելի արագ է կատարվում։ Օրինակ՝ ջրի միջով ձայնը անցնում է մի վայրկեանում 4400 ֆուտ տարածութիւն, մինչդեռ օդի միջով՝ միայն 1100 ֆուտ։ Բացի դրանից՝ օդային ճանապարհով ուղարկված ազդանշանները ձայների օգնութեամբ, սուլոցներով, յաճախ տեղ չեն հասնում։ Եւ հէնց այդ է պատճառը որ վերջին տարիներս լողուն փարոսներում կամ ազդարար շարժական կէտերում գործ են ածում ստորջրեայ զանգեր, որոնց զօղանջիւն ազդանշանները լսելի են լինում ջրի միջով շատ մղոնների վրա։

Պրօֆեսոր Ֆեսսենդէնի հնարած էլէքտրական վիբրատորը միևնոյն ստորջրեայ ազդարար զանգն է, աւելի կատարելագործված և միևնոյն ժամանակ իր տեսակի ստորջրեայ անթել հեռագիր։ Իբրև անթել հեռագիր էլ նա կոչված է մրցելու այժմս տարածված օդային անթել հեռագրի հետ։

Այդ գործիքը կարի մեքենայի նման մի բան է, բազմաթիւ մետաղէ ժասերով էլէքտրական միացումների համար և մի պողպատէ դիսկ 3/4 դիւյմ հաստութեամբ և 22 դիւյմ լայնութեամբ, որը էլէքտրականութեան մղումով սկսում է դողալ և զիլ ու խլացուցիչ ձայներ հանել։

Ֆեսսենդէնեան վիբրատորը նաւի վրա զետեղվում է ներքնայատակի ամենախոր մասում, ջրի մէջ և դրա շնորհիւ էլ չէ լսվում մինչզուր։ Փորձեր արվել են 33 մղոն հեռաւորութեան վրա և աջող։ Հնարողը համոզված է, որ կաջողվի հաղորդել նոյնիսկ 100 ու մի քանի հարիւր մղոնի վրա։ Ստորջրեայ հեռագիրների միջոցով [illegible]

[illegible]

...թեան վրա, իսկ ձայնը ուժեղացնող գործիքի օգնութեամբ 5—6 մղոնի վրա էլ։ Եւ քանի որ ստորջրեայ նաւերը ականները նետում են մի քանի հազար եարդ հեռաւորութիւնից, ուրեմն նրանց նշանառութեան կօհերը աւելի շատ հնարաւորութիւն ունենալով լսելու նրանց մօտենալը՝ հեշտութեամբ կարող են խուսափել վտանգից, մանաւանդ յածանաւերը, որ շատ աւելի արագընթաց են, կամ թէ կարող են իրանք աւելի շուտ ջրասոյզ անել նրանց։

Այդ ականջները զետեղվում են նաւի վաթերլինիայից 3—4 ոտնաչափ ցածր, ցռուկի և միջին մասի կենտրոնում, և որքան խոր են գտնվում ջրի մէջ, այնքան աւելի լաւ է լսվում ձայնը։

Ստորջրեայ նաւերի վրա ականները զետեղվում են նաւի վերևի մասում։

Ամերիկական մի քանի ռազմանաւերի վրա սուզմարիններ արդէն դրված են այդ տեսակ վիբրատորներ։

Բացի ռազմական նպատակներից, վիբրատորները կարող են մեծ օգուտ բերել նաւարկութեանը առ հասարակ այլ և այլ վտանգների դէմ, օրինակ՝ խրար ընդհարվե-

[illegible]

...լուց, ստորջրեայ ժայռերի կ[illegible] ցող սառցալեռներից, որին [illegible] տանիկը»։

1914 թ. Հիւս. Միացեալ Պ[illegible] կառավարութիւնը վիբրատո[illegible] փորձեր կատարեց, որի ժամ[illegible] որ արդարև ստորջրեայ լեռ[illegible] ցող սառցալեռների ներկայ[illegible] րելի է իմանալ ձայների ա[illegible] Ծովի մէջ ռազմանաւերի [illegible] նաւերի հեռագրական հաղ[illegible] հնարաւորութիւնը ճշդեց։

Եւ այդպիսով, ամերիկակա[illegible] ֆէտի ասելով, միանգամայն [illegible] են այն յոյսերը, որ պրօֆ[illegible] դէնը դրել է իր վիբրատորն[illegible] վային պատերազմի պայման[illegible] ջելու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 30 յուլիսի

Թոյլ տուէք սոյն երկտողով յ[illegible] տութիւն յարգելի ընթերցող[illegible] լիսի 28-ի «Մշակի» համարո[illegible] տորագրութեամբ «Ինչպէս[illegible] րագրող լոյս տեսած յօդու[illegible] ես չեմ, թէև սկզբունքայ[illegible] միանգամայն համաձայն եմ[illegible] առաջարկի հետ։

Էջմիածնեցոց դպրոցի ա[illegible]
Ցակ. Ց[illegible]

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ. 45	[illegible]
№ 4	» Բագու	7 ժ. 3	[illegible]
№ 6	(արագ) »	12 ժ. 8	[illegible]
№ 9	» Բաթում	8 ժ. 53	[illegible]
	» Ջուլֆա	8 ժ. 5	[illegible]
	» Բօրժօմ	3 ժ. 20	[illegible]

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բագուից —	12 ժ. 54	[illegible]
№ 4	Բաթումից —	5 ժ. 5	[illegible]
№ 5	Բագուից (արագ)	7 ժ. 4	[illegible]
№ 10	Բաթումից —	9 ժ. 51	[illegible]
	Ջուլֆայից —	8 ժ. 1	[illegible]
	Բօրժօմից —	7 ժ. 2	[illegible]

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժիշկ Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

[illegible]

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է ՆԱՐՆՋԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔ [illegible] (Оранжевая книга.—Реформы въ Армении). [illegible] ...սերէնից և ֆրանսերէնից Ս. Աւագեանի։ Դիմել Կովկասեան բոլոր գրավաճառանոցները և թարգմանչին՝ Թիֆլիս, Норашенская ул. № 8. (հ.կ.) 507. 10—1

„Մշակի“ խմբագրատանը վաճառվում են

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.

1) Հասարակութեան նեցուկները, Հ. Իբսէնի, թարգ. Լ. Բարայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ.-էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Բ-ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . . 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի . . . . 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Աւ. Առաքելեանի . . . 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի . . . . 40 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%։

Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ“, Тифлисъ.

(3) 0—3

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.